

פרשה
אליזבת גולדוויץ

לפי המתואר בתורה משפט אחד בלבד אמר יצחק לרבקה במהלך חייו - וזוהי רק עדות אחת למערכות היחסים העכורות במשפחת יצחק ורבקה

משפחה על שרטון

איור: עופר גן

פרשת תולדות היא הפרשה של יצחק ומשפחתו. יצחק ששרד את העקידה בעור שיניו הוא אביה של משפחה סוערת שיש בה קשיי תקשורת. האם נוכל לזקוף זאת לחובת היותו פוסט־טראומתי בעקבות הניסיון של אביו להקריבו? בפרשה הקודמת סופר על בואה של רבקה מחרן אל כנען: "וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רַבְקָה וְתָהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ" (בראשית כד טז). מערכת היחסים של יצחק ורבקה מבוססת על אהבה, אבל בפרשתנו מתגלה שהם מרבים לפעול אמנם אך ממעטים לדבר זה עם זה. רבקה עקרה במשך עשרים שנה ויצחק מתפלל להיריון אך לא נשמעת שיחה בין בני הזוג. אלוהים נעתר לתפילות יצחק, וכאשר ההיריון קשה עליה מנשוא מדבר אלוהים ישירות אל רבקה ומנבא לה על הולדת תאומים, מעין אולטרה־סאונד אלוהי.

בהמשך, וברומה לאביו, מתחזה יצחק לאחיה של רבקה מחשש שיהרגו אותו כדי לזכות בחסדיה. רגע לפני שרבקה נלקחת תופס אותם מלך פלשתים "על חם" ונוכח באסון שנמנע. סביר להניח שפרשה זו לא הוסיפה לזוגיות של רבקה ויצחק, ואמנם היא מחליטה לרמות את בעלה שהתעוור בינתיים ולגרום לו לברך את יעקב במקום לברך את עשו כפי שהתכוון. מדוע אינה ניגשת לשוחח איתו ולשכנע אותו שייטיב לעשות אם יברך את יעקב? ומדוע לא לברך את שני הבנים? הפרשה הזו עוררה אי־נחת גם בקרב הפרשנים לאורך הדורות. לאחר שהשיגה את מבוקשה בשיתוף פעולה מלא של יעקב, רבקה ממשיכה לפעול על דעת עצמה ובמקום לשתף את יצחק בהחלטתה לשלוח את יעקב אל בית אחיה בחרן עד יעבור זעמו (המוצדק) של עשו היא שוב מרמה את יצחק ומצדיקה את יציאתו של יעקב לחרן בטיעון מניפולטיבי שכמו לקוח מבריחה על אמא פולנייה: "וַתֹּאמֶר רַבְקָה אֶל יִצְחָק קַצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי פְנֹתַי חַת אִם לִקַּח יַעֲקֹב אִשָּׁה ... מִפְּנֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים" (כז מו). זו למעשה השיחה היחידה המתוארת בתורה בין בני הזוג. האם זה מפתיע שהיחסים בין הילדים שלהם כה קשים?

רבקה גם לא מדברת עם עשו בנה אך משוחחת עם יעקב והופכת אותו לאיש סודה וקנוניותיה. לעומתה יצחק אוהב את עשו ואף מבקש ממנו כי יצוד עבורו. לא ממש שיחת נפש, ובכל זאת התייחסות. בהעדר דיבור נוצר פוטנציאל לאלומות במשפחה. יעקב סוחט את זכות הבכורה בנצלו את רעבו של אחיו ואז גונב

הברכה של יצחק ליעקב את שעבוד אחיו? מדוע לא לחלק ביניהם את כל טוב רכושו הרב? זו רק תפיסת מציאות אפשרית אחת. תרבותנו מטפחת אותה ומדירה תפיסות של שיתוף פעולה, של התחלקות ונדירות. ייתכן שיש לכך שורשים עמוקים בתחושה קיומית של מחסור, אך היום, כשהאנושות מייצרת יותר ממה שהיא צורכת, אולי הגיע הזמן ללמוד להתחלק טוב יותר במה שיש?

גישות חדשות במוסר ובפסיכולוגיה מלמדות אותנו שכבני אדם יש בנו יכולת וצורך ליחסים משמעותיים עם הזולת, ושיחסים אלה מכוננים את הזהות העצמית ומאפשרים התפתחות בריאה. זה מאפשר לחשוב על עולם שאינו "אדם לאדם זאב" כי "אל יער הזאבים שום חוק לא יוכל לחדור" (לוינס). כאשר אנחנו ביחסים משמעותיים עם הזולת אנו גדלים ומשגשגים, כאשר אנו חולקים את מה שיש לנו אנו שמחים, כאשר אנו מתאגדים אנחנו חזקים יותר. שותפויות, קואופרטיבים או התנדבות הם מפתחות לאושר שיכול להיות מנת חלקנו. אילו בירך יצחק את שני בניו, אולי היו שניהם יכולים להיות עשירים ומאושרים יחדיו. □

ממנו את ברכתו. לא מפתיע שעשו זומם לרצוח את האח המועדף על פניו. למרות כל זאת, מרגש לראות איך עד סוף הפרשה לא נואש עשו מן הניסיון לזכות באהבת הוריו, כשלמרות שלא נאמר לו דבר הוא מבין שנשותיו החיתיות הן למורת רוחם ולכן לוקח לאישה נוספת את בתו של ישמעאל.

ביער הזאבים

אם לא די במאבקים המשפחתיים, הרי שפרשה זו גם מלאה ביחסיו המתוחים של יצחק עם יושבי הארץ האחרים, במאבקים על מקורות מים ובכריתת בריתות של אינטרסים בלית ברירה. המאבק הוא קיומי ונראה שיצחק מתקשה ליצור דריקום נינוח ושלו עם שכניו. האם שכח את חכמת אביו שלפיה לפעמים מוטב להתחלק, שיש די לכולם? מתחת לפני השטח של פרשה זו יש תפיסה של משחק סכום אפס, תפיסה פטריארכלית: "או שאני משיג הכול או שאתה משיג הכול ואז אני מפסיד הכול". השיא מגיע בכרכת יצחק לבניו לפני מותו ואכן עשו, שברכתו נגנבה ממנו, אומר לאביו "הֲבָרַכָה אֶתְּךָ הוּא לְךָ אָבִי? בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי" (שם לח). מדוע כוללת